

Пейо Яворов

Ние не сме изненадани

Ние не сме изненадани – думата ни е за току-що публикуваната декларация на младотурския комитет „Обединение и прогрес“, – ние не сме изненадани, защото нито за един момент не се поддадохме на опиянението, което през последния месец бе някаква стихийна зараза. Разглеждайки младотурските идеи, неведнаж отбелязахме ние крайния национализъм, с който са пропити последните, и много пъти подчертахме опасенията, които ни обземаха не за далечното, а за най-близкото бъдеще. Все пак революционната вътрешна организация влезе в преговори с ония, които се нарекоха обновители на застрашената от рухване империя. Тя поиска да ги осветли – тях, които имаха очевидна нужда от осветление върху толкова деликатни въпроси, и по тоя начин да снесе от себе си всяка отговорност за бурите, с които ни заплашва по-късния час на конституционния отомански ден.

И подир това светът очакваше да види, ако не повече, поне един намек за съобразителност и превидливост от страна на младотурците. Но пред нас стои декларацията на солунския комитет – ясна, категорична и смела в своята най-важна за нас част, като някой жест на безумно предизвикателство.

Подир няколко формули, без приложението на които всеки конституционен режим е една фикция, и подир още няколко точки за социално законодателство, което в своя реален смисъл, при турските условия, е само утопия, ние четем член тринайсети: „Всички училища ще бъдат под правителствен надзор. Ще се създадат смесени и общи училища, за да се уеднобрази възпитанието и образованието на всички отомански поданици. В първоначалните училища изучаването както на матерния език на учениците, така и на турския, е задължително. Задължително и безплатно е и обучението в тия училища. Средното и висше образование ще се дава в горните смесени училища, дето турският език ще служи за база. Педагогически училища за учители и учителки ще се основат и назначаването на преподаватели ще се уреди съобразно специални правилници...“

Тринайсетият член на младотурската декларация е една фаталност... за своите автори! Там, дето въпросът беше за най-голяма политическа осторожност, те се явиха като безогледни атентатори. Атентатори са младотурците против най-светите права на човека – да съхрани своята националност и да развие своята култура!

Обаче днес – в двадесетия век – това е едно безразсъдство, което може да се посрещне само с дигане на рамене. Немци, руси, маджари – толкова културни народи се оказаха безсилни дори срещу

микроскопически нации, които стъпка по стъпка са получили вече или скоро ще получат своята пълна културна автономия и не само нея. Какво могат да направят турците срещу безспорно по-високостоящите от турската маса – и на много места по-многобройни – народни елементи? С какво ще запълнят те ония бездни, които делят разните народи в империята – толкова далечни един от други по минало, традиции, дух и обичаи, – за да създадат своята велика отоманска нация? В това отношение Митхад паша беше голям платоник – и не правят ли днешните турски патриоти една катастрофална грешка, усвоявайки неговите мечти като програма за реализиране?

Грешката действително може да бъде катастрофална. С нея младотурците ще отгласнат далеко от себе си немюсюлманските сили. А съдействието на последните е и ще остане дълго време необходимо за отбрана и нападение против будната и дебнеща реакция. И не само ще изгубят съдействие, но и ще въоръжат против себе си – младотурците би трябало да съзнаят туй – населения, изпитани в борба. Краят на усложненията, които биха последвали, може да бъде най-неочаквания и не е чудно историята да запише, че Турция е била погубена *от много „патриотизъм“*...

София, в. „Илинден“, 11 август 1908 г.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Христо Ценов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7231>]